

Megjelenik minden csütörtökön a 6. fejelettel. Előfizetési ár: Egész évre 6 forint; félévre 3 forint; negyedévre 1,50 forint. Előfizetési cím: minden postahivatallal és könyvtárral. Hirdetési díja: 4 hasabos petit sor 9 ut. K. Szerkesztői szállítás: mátyásfalvi útca 2. szám. 2. dík emelet. Kiadó-hivatal: barátok tere 7. szám.

Dr. Marx Károly.*)

(Az Internationale alapítója s szellemi vezére.)

A commune leveretése óta alig telik egy nap is, midőn az Internationale, a munkások rettegett nemzetközi egyesülete, szóba ne hozták. A kormányok nagymérvben üldözik a testületet, a sajtó legnagyobb része hasonlóan elítéléssel szól róla s a nagy közönség, mely benne csak a rombolók titkos szövetségét látja, rettegvé fordul el e név hallatára.

E testület alapítója s szellemi vezérének arc-képét közöljük ma olvasóinkkal. Az arc-kép, mint hosszú személyes ismeretség után állíthatjuk, teljesen hű s csak az erély kifejezése hagy még némi kíváncsot maga után. Senki sem fogja tagadni, hogy ez az arc értelmet s nemes érzelmeket árul el s bizonynyal sokan lesznek e lapok olvasói között, a kikben már e kifejezésteljes vonások némi kételyt támasztanak, vajjon lehet-e a társulat, melyet e férfi alkotott, oly rablóbandaszerű, a mint azt hirdetni szokták?

Marx 1818-ban született; Bonnban és Berlinben bölcsészeti, jogi és történelmi előadásokat hallgatott. Nyilvános tevékenységre 1841-ben lépett a „Rheinische Zeitung” meg-alapításával Kölnben. Első művei is határozottan socialistikus jellegűek voltak. A „junges Deutschland” több tagjával, különösen Börnével egyértelműleg, nem tartotta ő sem elegendőnek a papok és királyok ellen vivott szellemi küzdelmet, a gondolat és politikai szabadság kivívását; hanem már akkor kimondotta nyíltan, hogy a társadalmi bajok orvoslása az anyagi viszonyok teljes átalakulásától is függ, hogy a nép, a mely anyagi gondok közt, léte feltétele-

ért küzd, örökké képtelen leendő a szabadságra, hogy a jogi és politikai egyenlőséget az egyenlőtlen társadalmi kaszkot uralomvágya folytonosan veszélyezteti s előbb utóbb ismét csak lát-szóvá teszi. A sajtóviszonyok folytán lapja sok korlátozásnak volt kitéve s a rendes cenzoron kívül még a kölni polgármesternek „imprimatur”-ja is szükséges volt, mielőtt az nyomda alá került volna. De a kormány e szigorú ellenérkődés dacára is veszélyesnek tartotta a közlönyt s

már 1843. elején véglegesen betiltotta s magának Marxnak is Párisba kellett a kormány üldözései elől menekülni.

Párisban volt már ekkor a német forradalmi párt legtöbb nevezetessége: Heine, Börne, Ruge Arnold stb. Marx velük együtt egy folyóiratot indított meg: „Deutsch-Französische Jahrbücher” cím alatt s ugyanezen időben a socialisták egyik lelkes tagjával, Engels Friggyessel egy éles és nagy tanulmányra mutató polemiát adott ki e cím alatt: „Die heilige Familie gegen Bruno Bauer und Consorten,” melyben már nyíltan kimutatja hiteltenségét a pozitív vallások irányában s erősen küzd a német idealismus ellen. A nevezett évkönyvek egész iránya forradalmi s a porosz kormány ellen intézett volt, a miért azok már alakulásukkor Németországon eltiltattak s később — a nagynevű természettudós, Humboldt Sánd. közbenjárására, — kiadók Franciaországból is száműzetettek.

Marx Brüsszelbe ment s folytatta nemzetgazdászati tanulmányait s agitációját. E korból két francia röpírta van: „Discours sur le libre échange” (1846.) és „Misère de la philosophie de la misère de M. Proudhon” (1847.) Egyetlen egy munka sem jelent meg oly éles bírálattal e lángeszű, de kevésbbé alapos nemzetgazda ellen, mint Marxé, a melyben Proudhon gunyorosan a „kispolgári” (kleinbürgerliche) socialisták közé számíttatik. Proudhon tagadhatlanul csak idealista, a ki éles ítélő tehetsége dacára nem képes a társadalmi ellentétek tömkelegéből kivergődni s a ki ezért tisztán csak

Marx Károly, az Internationale főnöke.

* Az „Internationale” embereivel nálunk is nagy zajt ütöttek, midőn a pesti munkások közül június elején egész tömeget befogtak, kik ellen az a vád hangzott, hogy sz. István napján forradalmat akartak rendezni, s Budapestet felgyújtani. A befogottak azonban lassankint mint ártatlanok, szabadon bocsátottak, s már csak 3—4 van vizsgálat alatt, ezek sem összeesküvés miatt. Általában a nemzetközi munkásegylet ellen, minthogy a commune uralmát nekik tulajdonítják, sokféle, néha borzasztó dolgokat lehet olvasni, és ügyük szóba jött még a gasteineri és salzburgi találkozásnál is.

Mi tehát érdekesnek tartottuk nemcsak az internationalisták főnökét bemutatni, hanem Marx életrajzával oly cikksorozatot kezdeni meg az Internationale-ról, mely a sokat emlegetett munkásszövetséget ismerteti. Megjegyezzük itt, hogy a cikkirő véleménye és nézetei elmondásában a szerkesztői írón legkevésbé sem korlátozta. Mi épinséggel nem ismerjük az Internationale-t, s ekkép nem eresztjük magunkat hivatva semmiféle megjegyzésekre, míg t. munkatársunknak — mint írja — alkalma volt hosszas külföldi útja alatt megismerkedni azzal.

A szerk.

erkölcsi és philantropiai eszközöket ajánl terve kivételére. Marx ellenben határozottan radikális irányu; a „történelmi realizmus”, a mint ő maga nevezte egykor irányát, mindenkor a tényleges viszonyokra tekint s e viszonyok gyökeres átalakítása által akarja a célt elérni, azon célt, a melyre az egyesek szabad akaratát a viszonyok túlsulya miatt képtelennek tartja.

E működések közben megkezdődött az európai szabadságharc 1848-ban. Marx és Engels még ez év

februárjában egy kis röpiratot boesátottak közre: „Das Manifest der communistischen Partei, London 1848,” mely mű azóta, habár minden országban eltiltatott, többször megjelent a socialisták között közközösen forog. A mű a jelen társadalom, az általában ugynevezett *bourgeois* rendszert bírálta s az új irányzat programja. Végül néhány lapon az addigi socialistikus rendszert mestéri osztályozás áll, a mely azonban rövidsége, célzatos s ironikus hangja miatt csakis szakértőkre nézve élvezhető. — A két barát ezenkívül egy francia lapot is adott ki „Gazette Allemande de Bruxelles” névvel, mely azonban igen rövid idő alatt elődei sorsára jutott. Betiltatott a szerkesztőknek Belgiumból is el kellett menekülni.

Vagyonilag csaknem tönkre téve s rongált egészséggel ment át a buzgó férfiú a német forradalom hírére hazájába. Népgyűléseket tartott, röpiratokat boesátott szét a forradalom és köztársaság érdekében: kétszer állították hadi törvényszék elé s még alig hangzott el az ítélet, ő máris továbbjósított buzditani és lelkesíteni. A „Neue Rheinische Zeitung”-ban, melyet a viharos időben alapított meg, leírja érdekes agitatori útját Hlessem és Badenben, mint kellett itt küzdenie a féltékenység s philisteri szűkkeblűséggel s mint emelkedett mindenütt a fegyveres monarchia tulsulyra, a mely őt természetesen mindenünne száműzte.

Marx ismét Párisba tért, résztvevett a forradalomban, de a porosz hatalom innen is elűzte őt s 1850-ben Londonba vonult. Lapja még 1851-ig fenn állt, de azután az is betiltatott. A buzgó republikánus megtett minden lehetőt elveiért, irt, igazgat, de rettegett neve bezárta az ajtót hatása elől. Legjelentékenyebb műve e korból „Der achtzehnte Brumaire des Louis Bonaparte”, s bátran mondhatom, hogy a legjobb is azok közt, a mit eddig a híres decemberi államcsinról írtak. (Ujabb kiadása Hamburg, Otto Meissner 1869.)

A sokat zaklatott férfiú ezután egy évtizeden át csöndesen visszavonultan élt londoni magányában. A város éjszakai részén, Maitland park utcán van csendes laka. Neje, három szép és művelt leánya s egy régi cseléd képezik egyedüli környezetét. Éveken át élt így nyugodtan. A British muzeum óriási könyvtára s jelentékeny magángyűjteménye elég tápot nyújtottak túlsóvár tudványaának Európa legnevezetesebb szabadsághősei keresték föl személyesen, vagy leveleikkel e kisdéd lakot, melynek gazdája nyílt vendégszeretetet lát mindenkit. Marx minden ismerősétől egyiránt bántott tudományát különösen ez évtizednek köszöni, s a ki későbbi művei közül csak egyet is kezébe vesz, méltán csodálkozni fog a legkisebb részletekbe is beható olvasottságán.

Az ötvenes évek végös napjai ismét megingatták az európai absolutismust. Garibaldi lelkes példája gyújtólag hatott a népekre s a szabadság napja derengeni kezdett. Az absolutismus érezte e mozgalmat s minden lehetőt megtett, annak elnyomására. Egyike volt ez eszközöknek a szabadelvűek hírében álló egének bérencé aljassítása. Marx felszólalt ez ügyben „Herr Vogt” (London 1860.) című művében, melyben a hírneves materialista s Napoleon bérence példáján több liberálist játszó politikai vezért álcáz le. Ugyan-ezen korból való egy nagyobb műve: „Zur Kritik der politischen Oeconomie, Berlin” 1859, a melyről később.

Az elismert tudós- és írónak csakhamar ezután egy új tevékenységi kör is nyílt. Egyik tanítványa, Lassalle, az ő elvei alapján megkezdte 1863. őszén híres harcát Schulze-Delitzsch s általában a bourgeoisie ellen. A munkások öntudatra ébredtek s mindinkább hangosabban követelék nyomorult sorsuk enyhítését. Lassalle, a hírneves agitator, párbajban csakhamar elvérzett, de a mozgalom nem szűnt meg, sőt inkább nagyobb nemzetközi mérvet öltött. Marx állott az ügy élére. Ernyedetlen munkássága s lelkes szónoklati folytán 1864. szept. 28-án megalakult a *munkások nemzetköz-*

egyesülete, a kiválókép az ugynevezett *Internationale* Londonban, s ez időtől fogva a központi tanács egyik tagja szerény helyzetében annak lelke és szellemi vezére is maradt. Mert meg kell jegyezniünk, hogy az internationale, a melynek tagjai közé tartozik e sorok írója is, teljesen demokratikus szervezettel bír és sem állandó, sem ideiglenes élnöke nincs, a mely intézkedés hét évi fennállása óta teljesen igazolva van. Ez egyet központi választmányára heti gyűlésein mindenkor megjelenik a buzgó vezér, mint a német és orosz ügyek előadója; ő szerkeszti a társulat hivatalos kiadványait s felszólalásait, ő képezi a szellemi kapcsolatot az egyesület jelentékeny tagjai között s általában az ő szelleme, az ő tudománya ad ingert és erőt működésükbe.

Sokoldalú működése dacára a tudományokhoz sem lett hűtelen, sőt inkább épen ezen korban jelent meg tőle egy nagy mű, mely egymaga elegendő volna nevét halhatatlanná tenni. A mű címe: „Das Kapital. Kritik der politischen Oeconomie. Hamburg, Meissner 1867.” Eddig csak az első nagy (784 l.) kötet jelent meg a *töke alakulásáról*; azonban már ez is nagy mérvben felkeltette a figyelmet. Tudományos testületekben, egyetemeken gyakran hangzik neve; a szaktudósok, ha természetesen nem tartják is őt, mint párhívei, korunk első nemzetgazdájának: kivétel nélkül elismerik, hogy e műben egy új, ügyelemreméltó nemzetgazdászati irány van megállapítva, s eddig már több mint 25 kötetre megy azon művek száma, melyek ennek alapeszméit tárgyalják. A mű, melynek első fejezetében az 1859-ben kijött s fentebb említett mű tartalma is bennfoglalatik, alapos bölcsészeti és nemzetgazdászati előismereteket követel az olvasóktól; vannak azonban egyes részei is, melyekben a nép s különösen a gyári munkások nyomoru költői ihlettel rajzoltatik. Marx e műve által határozottan szakít az eddigi nemzetgazdák és socialisták rendszerével; műve — hasonlóan Buckle kísérletéhez a történelemben — a szükségszerűség elvét vonja be a társadalom tudományába s Hegel dialektikája és Darwin fejlődéstana egy sajátos vegyülete analogiája szerint mutatja ki, mint kellett a bourgeoisie kornak, a töke uralmának korunkban szükségkép bekövetkeznie s mint fog ebből hasonló szükségszerűséggel egykor a negyedik rend, a proletárok uralma előállni. A socialismusnak, mint az általános társadalom tudományának feladata, hogy a történelem ezen fejlődését egyenesse s így meggátolja azon különben multhatatlanul bekövetkezendő véres harcot, a mely a proletár osztály uralomrajtását megelőzné.

Igen hosszas lenne e nevezetes férfiú működése s gondolkozásmódja ismeretetésébe mélyebben bemenőlni. A ki ezzel közelebbről akar megismerkedni, annak multhatatlanul önálló tanulmányt kell tennie. Marx élete a jelenkor egyik legnagyobb kérdésével szoros összeköttetésben áll, s ez az: miként lehet fölemelni a nagy néptömeget emberi méltóságára, a melyből a visszás társadalmi állapotok — az uralkodó osztályokkal szemben tekintve — egészen kivetkőztették. — Egy szóval, a socialismus kérdése. Marx e nemes eszmének élt önzéstelenül s mert ez eszme mai nap még legfeljebb csak szószalomban tárgya, élete szenvedés- és nélkülözésekből állott. Látszólag erőteljes testalkatát is csakhamar megfogja törni a mellében sorvasztó kóranyag, s talán elébb, mint meglátna sikerét annak, a miért élt és küzdött.

György Atadár.

Egy vidéki orvos emlékiratai.

— Elbeszélés. —

1.

— Hogyan lehetséges ily viharban átkelni?

— Minden lehetséges.

— De? —

— De doktor ur, én mégis eljöttem s nem fullám a vízbe.

— Ezt hiszem, mert magam előtt látom testes-túl-lelkestül; nem is nagy mesterség teljes széllel ide átúszni.

— Ha a szellő ellenirányban tombol, akkor lavirozunk.

— Ezt ön szellőnek mondja?

— Jó levegőnek, szélnek, mely pompásan hajítja a vitorlát.

E szavakat egy viharbarnította halászszal váltottam, ki épen az imént lépett volt elfogadó szobámba s kért, követném őt egy beteg nőhöz a nem mesze levő Liep nevű halászfaluba.

Fölkeltem keretemenről, melyen — fájdalom — csak rövid ideig nyugthattam, mert csak mintegy egy óra előtt tértem vissza unalmas és fárasztó kocsizásomból, mely annyira összerázott, hogy esontjaimat is alig éreztem.

A víztől csepegő, bőrköntösben levő halász illetelmesen billent meg kalapját, rengeteg testével könyvvállányomhoz támaszkodott s nagy kék szemével aggodalmasan tekintett rám, mintha pillantásaimból akarná kiolvasni, vajjon teljesítem-e óhaját, mert saját anyja volt azon súlyos beteg, kinek szüksége volt segíemre.

Nagy lépésekben mértem kis szobámat s ide-oda számolgattam, mielőtt elhatároznám magamat. Hivatalos kötelességem s emberies érzelmem ugyan követelte a vele való menetelt, más részt azonban borzadtam ettől.

Mintegy félév előtt nyertem el a kis évitetés-szel járó orvosi állomást a 2500 lelket számító kis Tolkenit városkában s igen boldognak éreztem magamat, hogy az államvizsga*) letétele után lételemet biztosító menhelyet találhattam, mely azon reményt nyújtá, hogy nemokkára megházasodhatom; mert őszintén megvallva, már régóta volt jegyesem, ki tegnap óta egy ismerős családnál volt látogatáson, hogy jövedelmét hazáját egészen közelről láthassa. Jegyesem holnap korán reggel akart a városkából elutazni s esküvőnknek csak novemberben — most augusztus vala — kellett megtörténnie. Hosszas elválás állott előttünk s ma este a néhány rövidke órát még imádoztam társaságában akartam tölteni. De miért is jött ez az átkozott halász épen ma; s e mellett hozzá utazásom a vihar miatt kivihetlennek is látszott.

— Mi baja edes anyjának? — kérdezém némi szünet után.

A halász vállat vont; nem tudott válaszolni.

— Halálos a betegség?

— Igen.

E szavakra megtörtént határozatom, mert gyors visszatérést reméltem s ezért gyors elindulásra készültem.

Gyorsan átmentem az utca túloldalára, imádoztamtól elbucsúztam s aztán a révhöz siettem, hol a partól kétszáz lépésnyire megpillantottam a vitorlás csónakot. — A rév ma nagyon szomorú tekintetű volt. Az annak túloldalán levő táj sötét ködbe burkolódott; az ég hamvaszürke fellegei — miken nem tört keresztül napugár — a süvöltő szél által hajtva északfelé repültek, hogy ott sötét tömeggé tornyosúljanak, melynek sötét, búskomor színei a láthatáron összeolvadtak a zuhogó hullámokkal.

— Nos, kedves doktor ur, — szólalt meg a reám már várakozó halász, — szálljon föl...

— Hová?

— A hátramra.

— Ön tréfál.

— A Lomme (csónak) nem jöhet egészen a partig, azért önt mint máhát kell a fedélzetre vinnem. — Ezzel meghajlította derekát, mintegy kínálkozva a hullámok közt való lovaglásra.

— De — mondám nevetve, — én nagyon nehéz vagyok.

*) Poroszországban minden, az állam által alkalmazandó hivatalnoknak kinevezetése előtt államvizsgát kell tennie; tehát az állomásokon levő orvosoknak is.

— Vittem én már nehezebbeket is; bízzék csak bennem; valószínűleg nem dobom önt a vízbe.

Nyers vigaszmó igen épületes volt s a halász még mindig görbült háttal állott, mint a paripa, mely lovagjára várakozik. Hátára kapaszkodtam tehát sezzel nekikindultunk a zajongó viznek. Nyargalásom lassú volt, mert a tajtékzó hullámok körülcsapkodtak emberi maripát lábait, sőt saját kezemet s arcomat is befeszkendezték. Így értünk mintegy öt perc múlva a vitorlás csolnakhoz, melyben egy nehurongó halászt s egy meztélábos esinos, tizennyolc éves leányt találtunk.

— Nos, hát már átgázoltál Lieper? (Gottlieb.) A szél ellenkező oldalra fordult! — kiáltott a halász paripám elé; ezzel fölkel a csolnak fenekéről, mert Gottlieb távolléte alatt egyet szunyókált volt.

Ez ember idős volt, szürke fürtös, vihar barnította; arcvonásai durvák, orra hajtott s széles ajkai alól fehér fogak ragyogtak elő. Nevezetes, hogy öltözét régi köcsögalap, kék alsó kabát s hosszú vászonadrág képezte.

A fiatal utitárónő azzal foglalkozott, hogy kifésztette a vitorlát, félvonta a horgonyt, szóval a halászesolnakot indulásra készre tette. Midőn mindennel elkészült, a vitorlászínort átnyújtotta a szürkehajúnak ezen szavakkal: „Itt van, Hildebrandt admirál!”

A megszólított épen bagót nyomott szájába s egész gyönyörrel rágta azt; aztán a kormányhoz ült s a csolnakot fél szél irányába fordította, úgy hogy az nyugati irányt vett, tehát balra tért azon vidéktől, hová iparkodtunk. Engem a kormány közelében jobbra, egy rakás szalmára helyeztek s a fiatal leány néhány nehéz egyensúlyzó követ a csolnak közepe felé görgetett.

— Hanem hová vitorlázunk? — kérdém az admiráltól.

- Lavírozunk, hangzott a rövid válasz.
- S meddig tart útunk?
- Öt-hat óráig.

Azt hiszem, hogy a kormányos észrevette, mennyire megijedtem, mert azon reményem, hogy gyorsan térhetek vissza, tökéletesen megsemmisült.

— S hogy van az, hogy önt admirálnak nevezik? — kérdezém rövid szünet után.

A kormányzó kalauz széles száját nevetésre vonta s így válaszolt:

- A khalbergi furdőbizottmány tett azzá.
- Miért?

— Lásna doktor ur, — folytató Hildebrandt, — a gőzösről én szállítom ki az útasokat s én viszem őket oda. Biztos vitorlázásom, az uraságok bizalma s a gőzös részvényeseinek szeretete ruházott föl ezen címmel.

- Ah! úgy!
- Kordula, fogjad a vitorla-zsinórt; így. Mindjárt megmutatom önnek érdemrendemet, — folytató Hildebrandt. Ezzel fölállott, kigombolta zubbonyát s szívetáján egy pléhlapra mutatott, melybe durva betűkkel voltak e szavak vésvé: „Hildebrandt admirál.”

- Mindenki nevetett s én velük együtt.

Hildebrandt ismét kezében valának a kormány zsinórai s ő hallgatagon s figyelve ült helyén. Majd az ég felé tekintett, majd a rév felé, mert a teljes szél hatalmasan fújt s a hullámokat házmagasságyra verdeste. Némelykor megpillantottuk a ködben eltűnedező partokat, máskor egen s vizen kívül egyebet nem láttunk.

Komor gondolatokkal foglalkoztam, mert valószínűek voltak a még nagyobb veszélyek is; de vajjon nem oly emberségi kötelességet hajtottam-e végbe, melyet hivatásom földatommá tett. Isten oltalmazzon! gondoltam s átengedtem magamat a gondviselésnek.

Ekkor egy hullám zizzent meg mellettem, melyet egy második s harmadik követett s a tajték fejemre hullott.

Fölugrottam.

Hildebrandt s Gottlieb pillanat alatt eleresztette

a vitorlák zsinórait s a vásznak zászlókként lebegtek a szélben, a másik pillanatban meg már a csolnakban heverték, mert Kordula léptéte azokat.

Fejük fölött tombolt a vihar, a rév felől pedig hatalmas hullámbarázda gurult felénk, melynek tajtékja ránk feekendett s összezatott minket.

— Ne féljen doktor ur! kiáltott Hildebrandt s aztán parancsolá: „Le kell eresztetni a horgonyt s köveket hengeríteni a rév felé.”

A parancs végrehajtást; a csolnak orrát dél felé fordította, de már télig volt benne a víz. Én minden tagomban reszkette ültem szalmacsomómon, mert az orkán vadul üvöltött az alattságon keresztül s a csolnak úgy ringott, mint valami böleső, a horgony által tartva csak. Bokáig voltam a vízben, melyet társaim csakhamar kimerítették.

— Mihez fogunk most? — kérdezém egészen lehajolva, mert nem láttam, hogy előkészületeket tettek volna a vitorlák felvonására.

— Darabig a horgonyon maradunk, — viszonzá Hildebrandt nagyon komolyan, — s aztán istenre bízzuk magunkat.

— Hát oly nagy a veszély?

— Még nem, de nézze ön!

Azon pontra tekintettem, melyre délkelet felé mutatott s megdöbbenem. Ott a darabos fellegzet sötét ívet képezett, melyek körvonalai elvesztek a láthatáron. E fellegek alatt a rév táján délibáb-szerű tünemény képződött, hanem itt a fellegek körvonalai sötétfeketéknek látszottak.

— Ne kössöm önt a nagy árbochoz? — kérdezé Hildebrandt.

— Miért?

— Mert a csolnak fölfordulhat, —

— Istennem!

— Így könnyebben találhatjuk meg az ön holttestét.

— Miért nem vitorlázunk tehát vissza Tolkenitbe?

— Már nem lehet.

— S most?

— A szél megfordult.

— Tartsunk tehát Liepnek.

— Mindjárt; előbb ennek kell — s ezzel dél keleten a sötét vízümege mutatott, — ennek kell elvonulnia. Hanem ügyelem! hohó, hip! dörögés és villám!

Délkeletről iszonyú hullám csapódott a csolnak oldalához, ezt fölemelte, aztán magakörül forgatta, hogy zörgött a horgony lánc; a nagy árboc reccgett, az alattság összeszakadt s mindkettő a hullámok közé esett. E közben a csolnak egyik része vízbe merült s megtelt.

— Nagy isten! elvesztünk! — kiáltott Kordula.

Hildebrandt óriási testalkata egyenesen fölmeredt; a köcsögalapot lekapta fejéről a vihar s szürke hajzata a szélben lobogott. Pillanat alatt elővett egy kis, a csolnakban heverő bádort s a nagy vitorlát ott, hol eltörve fityegett a vízbe, kettévágta. Gottlieb, társa által fölserkentve, zseb-késével gyorsan ketté metszette a nagy árboc kötéletét, úgy hogy ezt s a vitorlákat csakhamar északnyugat felé hajtotta a vihar.

Kordula térdén állott, a csolnak mellvédébe kapaszkodva, mert a vész ezen pillanatában mindnyájunk fölött egy hullám csapott át. A csolnaknak alig volt másfél láb magas mellvédje, még egy hullám s egészen megtelt s elmerült volna.

— Gyáva leány! — mormogta az admirál; — minden kéz fogjon a merítéshez, vagy mindnyájan megfulunk.

Ezen kiáltás tette vezetett, mert a munka díja életünk volt. Az admirál, Gottlieb és Kordula lapátolta a vizet, én pedig átázott főveggyemmel merítetttem.

Körülöttünk ordít az orkán s mennydörög az áradat. Kivülről a bős habok neki iramodtak csolnakunk oldalának s fölesapkodták tajtékjukat a ködös légebe. Veríték hullott alá homlokunkról,

annnyira dolgoztunk; egy negyed óra múlva azonban a csolnak ismét felszínen lebegett.

— Hol van a horgony? — kérdezé Kordula félénken.

— Elszakadt — szerenesénkre, — viszonzá Hildebrandt; — hanem föl az előárboccal, a szél délről fúj, fél óra múlva rendeltetési helyünkön vagyunk.

Csolnakunk telt elővitorlával evez Liep felé. — — —

A betegszojába barátságos napsugár lopózik s körülfojja egy agg nő halavány, megtört vonásait. Kék szemei Gottlieb nyugszanak, ki zokogva térdel az ágynál. Az ablaknál fiatal, szőke, csupasz lábú nő áll, virgone gyermeket tartva karjaiban, ki meztelen lábaeskáival kapilózik s mindannyiszor kacag, midőn fölhangzik apjának, Gottliebnek zokogása. A nő könyes szemekkel tekint ki az ablakon.

— Nincs semmi segítség? — kérdezé Gottlieb halkán.

— Az isten még mindig segíthet, — viszonzáam én.

— Fog is segíteni fiám, — súgja a beteg, — még ma, nemsokára!

— Oh anyám, élj!

— Időm elérkezett, át kell mennem; az úr vigasztaljon meg. Köszönöm azon jószágot, melylyel irányomban utolsó óráimig viseltetél.

— Isten, az égben! —

— Visszatérek az örökkévalóságba; ott találom atyádat, feledhetlen Benjáminomat; a keleti tengeren halt meg s még testét sem találtuk meg soha!

Én kezemben tartottam a beteg hideg, csaknem érverés nélküli kezét s annak gyöngye nyomása jelenté nekem a köszönetet, hogy eljöttem.

— Jó, hogy az útban nem történt baja; iszonyú idő ez, épen olyan, mint midőn Benjáminom a vízbe fült, — mormogta félig holt hangon. — Én nem is akartam fárasztani, mert éreztem, hogy utolsó óráim még ma elérkezik.

— Ha előbb folyamodott volna orvosi segélyhez, — jegyzék meg. — akkor talán egy műtét — —

Hüetlenül rázta fejét a beteg s Gottlieb szólitotta elő.

— Hírd elő a szomszédokat, hogy énekeljenek halotti éneket.

Én kilopódtam az ajtón, mert én is nagyon megindultam. Oda kint ragyogott a nap a még mindig nyugtalan hullámokon s a házból bus halotti ének hangzott. —

(Vége következik.)

Comenius János.

(Italiás 200-ik évfordulója alkalmából.)

A legközelebbi napok miniszteri névsora mellett egy szerény név is feltűnt, mely sokaknak úgy tetszett, hogy hallotta már valahol, sokak előtt pedig egészen ismeretlen volt. Arról lehetett ugyanis olvasni, hogy tanító és iskolai egyletek *Comen-iünnepélyt* tartottak több helyen.

E lapokban volt már szó Komenszky, vagy más néven Comeniusról; de most, midőn halálának 200 éves fordulóját több helyen ülték meg: most, midőn a közoktatás terén oly nagy mozgalom uralkodik, föllevenitjük emlékéit annak, ki bár nem hazánkfiá, Magyarországon igen sokat tett a közoktatás érdekében, s általában az ő tanrendszere uralkodott a XVII. században Európa legelső iskoláiban.

Comenius, a nagyírú „Orbis Pictus” szerzője, 1651—54 közt a sáros-pataki iskola igazgatója volt, mely fontos állásra a nevelésügy hő barátja: Rákóczy Zsigmond hívta őt meg. Családi neve Komenszky János, s az akkori latinos szokás szerint lett abból Comenius. 1592-ben született Nivnicben, egy kis morva városkában, vagyos szülöktől. Egyházi pályára lépve, a legelső iskolákban tanult. Hazáját, hol már sokat használt a

nevelésügynek, az 1620-ban megindult protész-táns-üldözések miatt ott kellett hagynia, és nyugat Európába vonult, hol csak kevés ideig volt egyhelyen. Ez alatt sok iskola szervezésével bízták meg, mignem Rákóczy Zsigmond kérelmének engedve, Sáros-Patakra jött.

A harmincéves háboru véget érván, Comenius visszatért hazájába, hol a szétvált iskolák föllállításával foglalkozott, de egy újabb háboru a béke e derék apostolát ismét megzavarta áldásos működésében, sőt pusztító kézbe jutott sok kézírata és egész könyvtára. Ismét bujdosnia kellett. A halál Amsterdamban 80 éves korában ragadta el 1671 november 15-én.

E napot hazánkban több tanító-egylet kegyelettel ülte meg, s valószínűleg Sáros-Patak sem feledkezett meg a nagyevű tudósról. *)

A lögyapot a hadviselésben.

(Az angol hadsereg ősi gyakorlataiból.)

Mióta a hadviselés a tudományok közé sorakozott a Mars rendszeres tervek szerint űzi öldökléseit, azóta az emberi nem e téren is igen nagy haladást tett, a mi különben a vele párhuzamban haladó közművelődésnek nem szolgál nagy dícséretére.

Mig egy zugban a világbékéről tanácskoznak a század szellemét nem értő rajongók, azalatt az egész világon egy eszme foglalja el mindenek figyelmét: miként zsákmányolhatná ki az erősebb saját előnyére a gyöngébbet és tehetetlent? E probléma megoldására az ész mindent tőle telhető kigondol, s mit kigondolt, azt a korszellem szentesíti. A történet lapjai eléggé élénkbe tárják,

hogy a törvényt minden más fölött jobban magyarázzák a fegyverek. Azért nem is lehet csodálni, ha mindenki azon iparkodik, hogy minél erősebb és hathatósabb érveket szerezzen.

Felvilágosodottnak gondolt korunkban a háboruk sokkal nagyobb kegyetlenséggel és embertelenséggel üzetnek, mint az ősi korban, a vadság és barbárismus korában. A csontfegyverek korától a

Comenius János. (†. 1671. nov. 15.)

Dreyse és Chassepot gyütüspuskáig; a faltörökostól az Armstrong és Krupp-ágyukig, a Dülilus konzul tengeri haremódjától a röpaknák és torpedók koráig: oly nagy haladást látunk a hadi tudományokban, mint a minő egy téren sem észlelhető.

Napjainkban a fegyver- és hadgyakorlatok

koronkint oly rendszerrel történnek, hogy mollettük a Dárius és Nagy Sándor harcain, a Hannibál hadjáratai csak gyermekjátéknak nevezhetők.

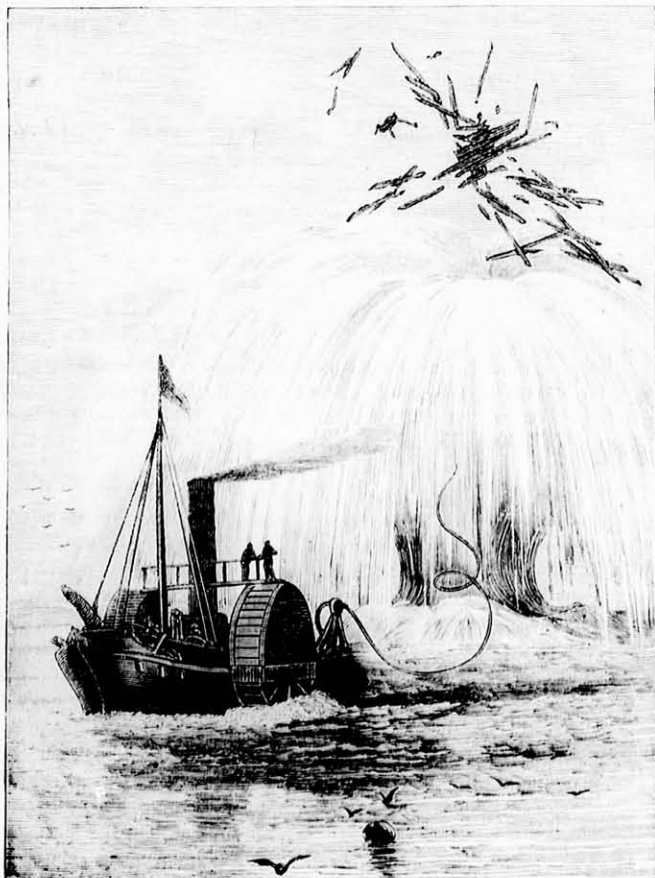
Az angol chatami ősi hadgyakorlatok a hadszatban nevezetes szerepet foglaltak el. A mérnök-kar bemutatta rajzban värerődtvényeit, sáncrendszerait, és vázlatban előállította a harc-szintért a legkisebb részletekig. Szárazföldi és tengeri hadjáratok fordultak elő a gyakorlat alkalmával. Legelőször az ezer kaliberű röpakna fölrépítését eszközölték. Mikor e szó „tűz“ elhangzott, egy roppant földtömeg, mintegy 50—100 lábnyi magásra repült a levegőbe iszonyatos robajjal.

Azután kísérletet tettek a lögyapot és löpor fegyverekkel, s a lögyapotu negyven kaliberű löveg teltett a 100 kaliberű löporlövögen. A lögyapot-löveg igen szép lánggal és iszonyatos durrogással sült el és igen nagy erőt fejtett ki. De sokkal érdekesebbek voltak a *torpedó* robbantások. Hat aknát árkoztak a Medvayn keresztül, és csak ötven font lögyapottal töltötték meg tíz lábbal a víz fölszine alatt, s azután egymásután légbepitették. A vízoszlopok meglepő nagyságban emelkedtek föl és magasságra minden vizszagát felülmultak. Majd egy hajót bocsátottak a torpedora, melyen katona ruhába öltözött fabábok voltak elhelyezve, s mire a hajó a kívánt helyhez közeledett, a rejtékben lappangó ellenség légbepitő a torpedót s a hajót apró darabokra tépve szerte hányta a felkorbácsolt habokon. Azután vadász fegyverekkel, ágyukkal és röpaknákkal tettek gyakorlatokat, s a haretért iszonyatos tömegű földtömeg borította el.

Két képink a lögyapot alkalmazását és hatását mutatja.

Lögyapot felhelyezése robbantásra.

50 font lögyapatos torpedó felrobbantása.

*) A budai tanítóegylet folyó november hó 15-kén este tartotta meg Comenius János kétszázados emlék-ünnepét, azonban egyedül saját szűk körében, az alvívárosi iskola egyik tanteremében. A hallgatók s előadók mind egyleti tagok voltak. A himnus első versszakai eléneklése után a cseh eredetű Pospisil Károly tanító olvasta föl Comenius leginkább Palacky után készült életrajzát, tiszta magyarsággal. A másik értekező C. paedagogiai művei jellemzéséről Stauffer Károly tar-

totta német nyelven. Végül Rill József magyarul értekezett C. Magyarországon működéséről. Mindkét értekezés igen sok érdekest tartalmazott, különösen Rill nagy gondot fordított a források kikutatására, s sikerült is Comeniusról hét magyarországi művet fölfeleznie, holott eddig általában csak négyet ismertek. „Vajha — mondá értekező — 1892-ben, Comenius születésnapja háromszázados ünnepélyekor a szent magyar szám önmagát megkötöztesítve jelenék meg“. Comenius valóban

megérdemli ezt. Rill idézte szavait, melyben a magyarokat buzdítja, hogy saját hazai nyelvükön irt kézikönyveket használjanak; emondja, mily buzgó tevékenységet fejtett ki Sárospatakon, hol talán e nap senki sem emlékezett rá. Az igen érdekes s tapintatosan berendezett ünnepélyt a szózat két első verszaka élénk bése zárta be.

Erdélyi hegyi tájkép.

A természet után rajzolt ezen erdélyi vadregényes tájképet — melyek élvezéséért hazánkfiak elég botorul külföldi szöveget beutazni, — egy igen elterjedt német lap közlelbi számában találjuk. A művész híven adta vissza, a mit a természet eléje tárt, de a képet kísérő cikk, mely az erdélyi társadalmat igyekszik vázolni, már nem oly hű.

A külföld irodalma az újabb időkben általán sokat foglalkozik hazánkkal, miben örvendetes az, hogy Európa figyelme végre ránk is fordul, míg más részt nem szolgál előnyünkre, hogy legtöbbszőr oly emberek, idegenek veszik kezükbe a tollat, kik sem nyelvünket nem értik, sem gőzerejű

ú t a z á s u k közben nem bírnak rá elég idővel, hogy társadalmunk különböző viszonyai közé tekintethetnének.

Hízen csak nemrég is egyik hazánkfiak és jeles tollú író oly cikket közölt az öt világ-részen elterjedt „Gartenlaube”-ban a magyar igazságszolgáltatásról, mely elevenen mutatja, hogy a hazai életet a főváros falai között

„augsburger szellemi turisták műveiből tanulmányozta. — Helyközlmények közt — különben bármennyire nem is szeretjük, minden hazánkfiak írói tehetségüket idegen nyelveken kísérlik meg, — üdvös-

nek tartjuk azt, mi a negyvenéves évek előtt többször történt, hogy tudniillik magyar emberek, köz- és magánéletünket minden ízében ismerő férfiak igyekvének Magyarországot a külföld előtt bemutatni s e tekintetben Pulszky Ferenc, gr. Zay Károly, De Gerando, gr. Teleky s mások sok jó szolgálatot tettek. E mellett van az újabb időben több oly nép- és helyismertető munkánk is, melyeknek idegen nyelveken megjelenése a mennyire ismertetésünkre szolgálna egy részt, más részt épen úgy becsülést szerezne irodalmunknak; többek közt csak Orbán Balázs „A székelyföld leírását” hozzuk föl, mely hazánk egyik részének minden tekintetben teljes ismerésére vezet.

Ezen mellékes megjegyzés után képünk magyarázatátul „ittthon” kevés mondani valónk van.

Erdély oláh vidékeinek egyik vadregényes táját tünteti föl, sziklák közt meredező hegyi ösvényeivel, tátongó torkolataival, előtérben a mokánylovassal oláh karavánnal, mely nyeregbe rakott zsákokban viszi haza az eleséget, mit valahol a mezőségen, vagy talán épen Gyula s Csaba vidékén eszért a főpárcikkéért: bükkfából, fenyőtől készített sajtárok, dézsák, puttonok- és vékákért.

„Kalendar Hystoriesky.”

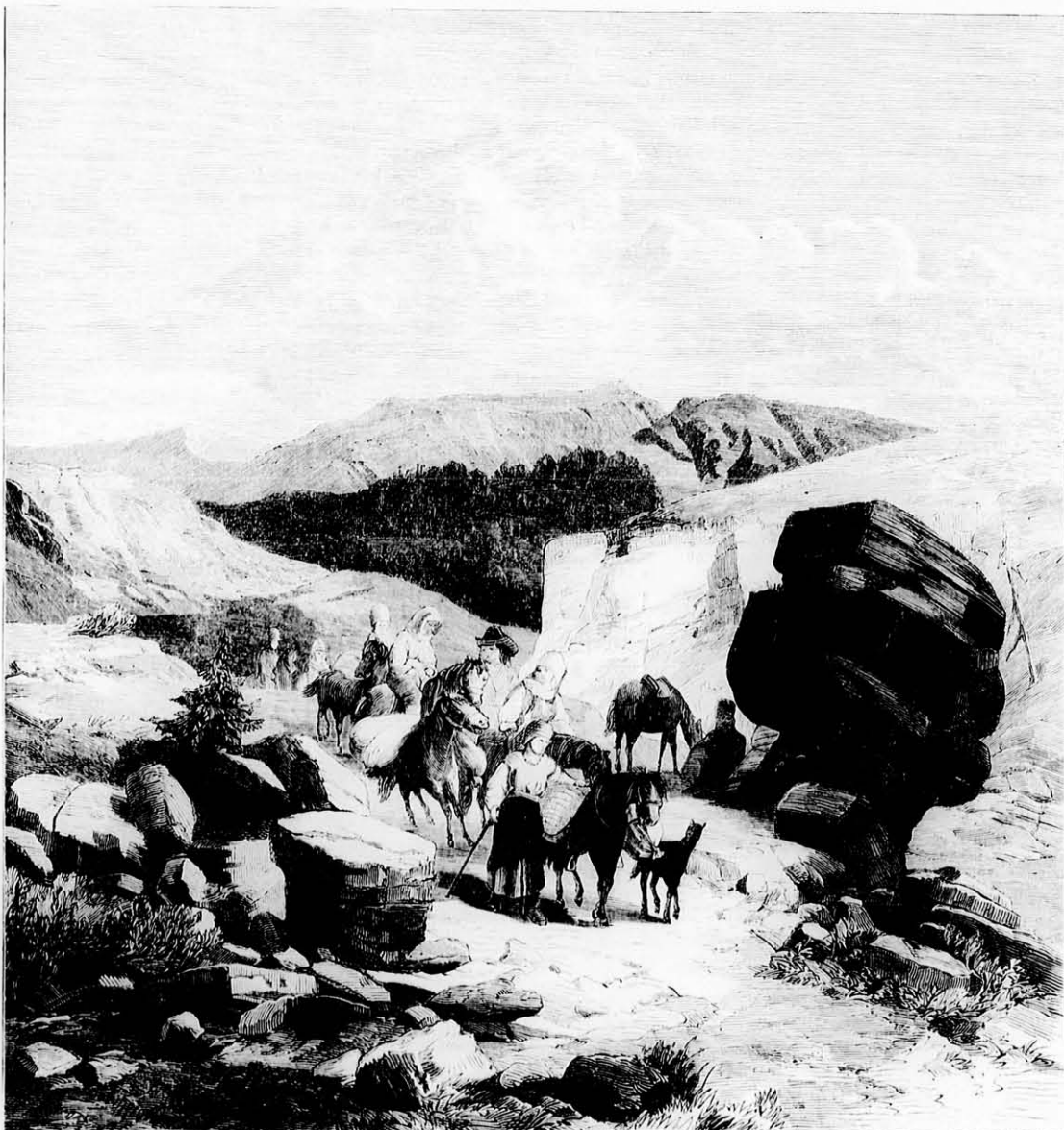
(Magyar történeti s egyéb érdekesebb adatok egy XVI. századból való esek könyvből)

(Folytatás.)

April (Duben.) 3; — 1575. Husvétkor, mikor első misére harangoztak, meghalt Kis-Prágában

kénytelenek.) Apr. 9; — 1571. Thury György magyar ur, Kanizsa vára kapitánya, a török által eselből nyolevanad magával bekerítettvön, derekas hare közben, egy mór által lováról leütetett, megöletett, s levágott feje Konstantinápolyba küldetett, teste pedig négy nap mulva 16 lobogóval diszitve eltemetett. Apr. 12; — 1437. Zsigmond császár és a bazeli követek rendeletére Prágában a Krisztus teste című templomban, esek, latin, magyar és német nyelven kihirdetett, hogy a esek és morvák, kik a Krisztus testét és vérért két szín alatt veendik, jó keresztények és az anyaszentegyháznak igazi fia. Apr. 15; — 823. Vojen esek fejedelem, a Libussa által 711-ben alapított Prága óvárosát kiterjeszti, falak- s árkokkal bekeríti. Apr. 18; — 1389. Husvét napján a zsidókat Prágában házukból kiűzték, kirabolták, megöleték, vagy megöletették, mert egy papot, ki a beteghez ment, kigunyoltak, s kövel megdobáltak.

Apr. 19; — 1393. Veesernye után Vencel császár és király Johannes doktor, az esek helyettesét, a Moldova hidjáról ledobatta, s vízbe fojtatta, mert valami Albrecht nevű szerzetest, a kladrubi apátságban a király akarata ellen megerősített. (Ez az a híres nepomuki szt. János, kit a hóborstos Vencel, egyik dührohamban, állítólag mert neje gyónását a férjnek fölfedezni vonakodott,

Erdélyi hegyi tájkép. (Melka V. rajza.)

Mehmet beg, budai basa, Amurat török császár követe, ki Miksa császárhoz fegyvernyugvást és békekötést végett küldetett. Hült tetemei Prágából Budára vitettek. Apr. 4; — 1469. Olmützben, György esek, és Mátyás magyar király egy évi fegyvernyugvást kötnek. Ugyane nap 1490. virágvasárnap Mátyás királyt Bécsben a guta megölte, másnap meghalt, és Fehérvárot eltemetett, élete 46, királysága 32-dik évében. April 6; — 1527. Dürer Albert, meghalt Nürnbergben 56 éves korában. Apr. 7; — 1348. IV. Károly császár, a prágai egyetemet megajándékozta arany bullával, s azon szabadalmakkal, melyekkel a párisi és bononiai egyetemek bírnak. (Mint mondani szokta volt: nehogy az ő kedves esekjei a tudományt idegen népeknél koldulni legyenek

vízbe fojtatta, mely titoktartási martírságáért őt a pápa 1729-ben a szentek közé számlálta, s azóta a jezsuiták őt nálunk is a hidak és molnárok vélszentévé tettek.) April 20; — 1484. Mátyás király seregével Ausztriába ront, III-ik Frigyes császár népét Karnburgnál (?) megveri s egész Ausztriát elfoglalja. April 23; — 1421. Kloko faluban, Tábor közelében, Ziska János 75 férfi és nőt egettetett meg. Valamennyien jó kedvel, mintegy lakodalomban mentek halálra, mert a Krisztus teste és vére urvasorai jelenlétében nem hittek. Apr. 28; — 1401. Zsigmond magyar királyt, némely magyar urak elfogták, és Soklos (?) várába zárták, honnan Gara Miklós és János fivérek, özvegy anyjuk segélyével — noha ennek férjét megölette (?) kiszabadult.

Május (May.) 1; — 1576. Batori István erdélyi vajda, ki nőül vette néhai Zsigmond Ágost leányát Annát, Krakóban lengyel királylyá koronáztatott. Máj. 3; — 1469. Mátyás király Morvaországba ment, s Olmützben a György királytól elpartolt cseh urak által cseh királynak kikiáltották. Máj. 4; — 1415. A konstanci gyűlésben, Wielef János, mint eretnek, halála után arra ítéltetett, hogy ha tetemei más hívek tetemeitől külön fölismertetnének, az egyház tetetőjéből kiástatván, kiszórássanak. Máj. 7; — 1458. Szentgyörgy utáni vasárnapon, Podjebrád és Kunstat György, Csehország zászlósa, két magyar püspök, u. n. Ágoston győri, és Vince váci püspök által, kiket neki veje, Mátyás magyar király e végre is küldött, cseh királylyá koronáztatott, a prágai óváros-háznál. (Tehát nem templomban, mert ezek ekkor mind a huszitákéi voltak.) Máj. 8; — 1395. IV. Vencel király, Zsigmond császár fivére, az urak rendeletéből elfogatott, és 15 hétig a prágai várban fogságban tartott, honnan őt János huscái gróf szabadította ki. Így írja Kuthen Márton. Hajek ellenben azt írja, hogy Vencel király 1393-ban a berouni zárdába, majd az óvárosi tanács-házba lett volna elzárva, aztán fürdés közben egy Zsuzsa nevű asszony által szabadított ki. Máj. 9; — 1522. Pénteken, Lajos magyar és cseh király 15 éves és 9 hónapos korában, Zdenek Leo ur előlvasván, letette az esküt, fején koronával, és királyi palástban. Máj. 16; — 1302. Mathud Strahota, és Cyrill Crhota Rómában, a pápánál kieszközölték, hogy a cseheknek saját anyanyelvükön, ne latinul tartassék istentisztelet. Máj. 20; — 1569. Áldozóesütörtök utáni vasárnap Prágában, az Ulászló király, ide kísérő magyar urak és szolgálk, más részt a prágai polgárok közt összejöttök, melyben néhány magyar ur és szolgálk megülettek, s kiprédáltattak. Ezen összecsapás oka volt a magyarok tiszteletlensége és keveltsége, kik nem mint vendégek, hanem mint hatalmaskodó urak, a szabadsággal, a szomszédok elnyomására visszaéltek. E végett Ulászló király néhány csehek lanyakaztatott, egy városi tanácsost s két polgárt megnyuztatott. (Mulatság közben, a magyarok és csehek egy népszerűen veszték össze, 14 magyart vertek agyon a számosh csehek. Báthori István, a későbbi nádor, alig mentette futással életét.) Máj. 21; — 1315. János cseh király, másfélezer cseh katonával, Trencsini Máté magyar ur ellen ment, ki sok kárt tett Morvaországban. János király elvette Csáktól Veszely várát, azután Bellus várát vette ostrom alá, s az annak védelmére jött Trencsini Mátét visszaverte. Elesett a csatában 150 magyar, többen megsebesültek, míg a csehek közül csak egy esett el s négy kapott sebet. Máj. 25; — 1461. Hétfőn Mátyás választott magyar király, nejével Katalinnal, György király leányával, Prágából Magyarországra utazott, sógora kíséretében. Máj. 26; — 1387. Pünkösd napján Zsigmond, brandenburgi örgróf, Károly császár fia, magyar királylyá koronáztatott. Ugyane nap 1469. Mátyás magyar király, Olmützből Boroszlóba jött, holott a polgárok, és 18 szláv hereg neki, mint cseh királynak hódoltak. Szintén e nap 1521. Ferdinánd Linzben menyeközött tartott Annával, Ulászló király leányával. Völgegy, menyasszony, mindegyik 18 éves volt. Máj. 30; — 1416. Aldozó esütörtök utáni szombaton, Prágai Jeromos tudor, a konstanci zsinat által halálra ítéltetett, s ugyanazon helyen, hol az előző évben tanára Husz János, megégettetett.

Junius (Cerven) 1-én. 1366. IV. Károly császár a prágai egyetemet, a prágai és bononiai akademiák példájára reformálja. (Ezen példát követé IV. Rudolf ausztriai főherceg a bécsi egyetemnek 1366. I. Lajos királynak a pécsi akademiának 1367-ben alapításával.) Jun. 1; — 1522. Pünkösd előtti vasárnap Mária, Lajos király neje Prágában megkoronáztatott, s midőn az urak és lovagok nem tudának megegyezni: ki vigye a

koronajelvényeket, a király maga vitte a koronát fején, jobb kezében: a királyi pálcát, baljában: az almát, a kardot pedig átadta György brandenburgi örgrófnak. Jun. 4; — 1508. Lajos, alig két éves korában magyar királylyá koronáztatott. Jun. 5; — 1469. György király fia, Viktorin, Trebits morva városnál Mátyás király által körülfogtatván, kivágta magát s fivérével Hijnnek v. Hinkóval egyesült. Jun. 7; — 1415. Miközben Husz János a konstanci zsinatban az elő tett kérdésekre csillagot oly napfogatos állott be, hogy a csillagok meglátszottak, s a madarak a földre hullottak. Jun. 17; — 1477. Ulászló, a cseh királyságot Bécsben, a sz. István templomban III. Fridrik császártól átvette hűbérben. Mire Mátyás magyar király Ausztriát egész Bajorszáig pusztította, s kényszeríté a császárt, hogy Csehországot neki is hűbérül adja. Jun. 23; — 894. Borivoy nyolcadik cseh fejedelem sz. Vencel nagypapja, Velehrad városában, Szvatopluk morva király udvarában, néhány cseh urral és azok, szolgálva együtt Method morva érsek által megkoronáztatott. Jun. 24; — 1420. Zsigmond király Kutenberge maga elő idézi a prágaiakat, és parancsolja, hogy fegyvereiket adják ki; de ők a boroszóának sorsától tartván (L. márc. 6.) ezt nemesak megtagadták, de magokat még inkább eláncolták. Jun. 29; — 1458. Albert magyar királyt cseh királylyá koronázták Filibert konstanci és az olmützi püspök. Jun. 30; — 1420. Zsigmond király, másfélszáz ezernyi mindenféle nemzetbeli haddal megkezdé Prága ostromát. Ugyane nap 1506. Salmi Eek gróf és Helfenstein császári vezérek, Győrt, Veszprémet a töröktől elvették, 300 törököt a béggel együtt elejtettek, s öt török béget Pozsonyba rabságba vittek.

(Polytatásá követhetik.)

Höke Lajos.

A Kossuth-Lovasi üldözötés történetéhez.

(Lovasi László atyjának körlevelére a királyi táblához.)

Tekintetes törvényes királyi tábla! Lovasi Lászlónak, a katonai hatalommal elfogatott, s közel négy hónap óta katonai fogságban sanyargatott Lovasi Lászlónak atya vagyok. — Súlyos a esapás és rettenetes, mely az atyának férfias keblét keserves kínokkal szakgatja, az anyának gyöngéd szívét halálra sebedi. En vigasztalást hozandó hagytam el őt egyedül fájdalomában; eljöttem teljesíteni a kötelességet, melyet isten és természet parancsol; eljöttem látni fiamat, látásában erősíteni ama rendíthetetlen hiedelmet, melyet ártatlansága felől atyai szívemben táplálék; eljöttem a reményt és vigasztalást találni arról meggyőződésben, hogy ő fogva bár, de kínözva nines; fogva bár, de a törvény fedező pajza alatt áll; fogva bár, de szabad védelemmel ártatlansága bebizonyításának eszközeitől meg nem fosztatott, s hogy póre — mert kipótolhatatlanok a vesztett szabadságnak órái — közel áll azon ponthoz, melyben őt a törvényes ítélőszéknek igazságos ítélete szülőinek visszaajánlékozza. — És ime! a mit látok, hallok és tapasztalok, nem nyújt fájdalomaimban vigasztalást, sőt az atyai szívnek kínjait, a nemzeti jusok sérelmébe ütközött polgárnak aggodalma növeli, de a roppant gondok némák, s én lefojtom keserveimet.

Nem jövek irgalomért esedezni fiamnak bírálhoz; irgalomért akkor lehetne könyörögni csak, ha törvényes ítélet mondaná bünösnek a vádlottat, s akkor sem bírálk elébe tartoznék a könyörgés, mert jól tudom én, hogy a bírónak nem lehet, nem szabad másra, mint a törvény és hajthatlan igazság szavaira hallgatni; de jövek követelni a törvényes oltalmat, mit alkotmányos ország polgárártól megvonni nem lehet: ez oltalomért pedig a t. királyi táblához járulok alázatos tisztelettel, mert e magas állású ítélőszék alkotmányunk

a törvények és törvényes jussok egyik örvévé rendelék, és midőn igazságért folyamodon fiamnak, kinek szavai a katonai szuronyokkal örvözött falak néma magányából a t. királyi tábla tisztes színe elébe még nem juthattak, azon reménynyel teszem azt, hogy az atya ugy isten, mint ember előtt igazolva lesz, midőn azokért szóval fel, mikhez az alkotmányos polgárnak joga van.

T. királyi tábla! Fiam törvénytelen módon fogatott el, mert elmellőzetett a polgári hatóság, s helyét a törvények végrehajtására nézve hazánkban ismeretlen katonai hatalom foglalta el; törvénytelenek mondották ezt már hazánkban alkotmányengedte uton számos törvényhatóságok, ugy hogy mikor én is annak mondom, s az ellen a t. királyi tábla előtt ünnepélyes tiltakozásomat alázatos tisztelettel kinyilatkoztatom, nem tesztek egyebet, mint a nemzet szavait ismétlem.

De habár méltó ok forgott volna is fenn az elfogatásra — a mit teljességgel el nem ismerek — ennek következményei bírói illetég előző letartóztatásnál — praeventiva detentationál — tovább semmi esetben nem mehetnek; már pedig a fenytő törvény képzete, a dolog természeté s a szó tiszta értelme szerint is az előző letartóztatás annyit és csak annyit foglalhat magában, hogy a vádló a vádlottnak személyére nézve az elszökéstől, törvény hatalma alóli elvonástól s az igazság kiváltásának akadályozhatóságától magának bizosságot szerezzon; a mi ezen túl van, az vagy kínzás, vagy büntetés; amarra elég legyen gyöngéden megemlíteni, hogy a XIX-ik században élünk; emerre, hogy büntetés ítélet előtt nem lehet.

Ha gyaníthatnám, hogy a vádló királyi fiskus ezen igazságot kétségbe vonhatná: hivatkoznam az emberiségre, a szelidült kor érzelmeire, az igazságnak általános képzetére; megemlíteném ama törvény szabályt, melyet az egész világon minden kormány tisztelettel, minden hatalom elfogatott, hogy t. i. bünösnek tartatni, s büntetéssel illeteni senkinek sem lehet, míg meg nem ítéltetik; hivatkoznam az 1715-iki t. cikk 6-dik szakaszára, mely felségsértési vád esetében a kezségre kibocsátást csak azért nem enged meg, mivel ez pro securitate capituli elégtelen, s propter metum profugii veszedelmes, következéské az elszökés elleni biztosítást tüzi ki célul, s azon túl nem terjed; hivatkoznam végre az 1805-iki 5-dik törvényeikk 6-dik szakaszára is, mely az elfogatásra nézve csak azt engedi meg, mit securitas status publici et legum dispositio exigent; ezek pedig az elszökés elleni biztonságnál többlet nem kívánnak. De állításom igazsága oly világos, hogy annak bizonyítványával önkényt felhagyva, csak fiam állapotát panaszlom el egyszerűen és szárazon, minden nagyítás nélkül lefojtva méltó keserveimet.

Meglátogattam boldogtalan fiamat, t. kir. tábla s fegyveres örök csoportján keresztül vergődve, egy bűzhöd, dögletes szobában találtam őt. Négy hónapja közel, hogy preventiv letartóztatásban sínlődik, s azóta még friss levegőn (melyet még a megittelt gonosztevőkötől sem tagad meg a legszigorubb ítélet, a legembertelenebb tömlőtartó az egész művelt világon,) sem volt, s mit minálunk is a főkormányzéknek legközelebbi intézkedése az elitélt legterhebb rabokra is egészenük tekintetéből nem csak nem tilt, sőt egyenesen parancsol. — Négy hónap óta nem volt szabad levegőn, s tömlőce szellőztetve sem volt! Örökös magányban tengeti hosszú napjait tömérdek bűdös férgék társaságában, vallatón kívül embert nem látva, kivéve a fegyveres őrt, mely hozzá zárátva, durva jelenlétével keseríti, s egyedül lenni sohasem hagyja a magányban szenvedőt, és nemesak hogy rajtam kívül senki számára meg nem nyíltak még tömlőcének ajtai, ki báresak egy barát néma kézszerítással is földerítene homlokát; nemesak hogy istennek szabad egét nem látta, friss levegőjét nem szívta, mióta fogságra vettetett, de még csak dohányzás sem engedték meg a szenvedőnek, mit a szokás oly szükségessé tön, hogy annak

megtagadása fogságsúlyosításul szoknék megítélt gonosztevők büntetéséhez tartozni, a hol pedig büntetéséről még szó sem lehet, nem egyéb, mint valóságos tortúra. Ezeket t. kir. tábla! s az emberrel bármilyen ellenőrség melletti társalkodásnak általános eltűntését, s a magános tömlőcset, a mi minden lehető foglalatosságától s lelki éledelettől megfosztás mellett a legsúlyosabb büntetés nemei közé tartozik, az elszőkés félelme csakugyan nem kívánja. Ezek túl vannak a praeventiva detentio határain, ezek büntetésnek is sanyaruk lennének, s a kir. fűskusnak bármily tágan magyarázótt hatalma ennire csakugyan törvényesen nem terjedhet.

(Folytatás következik.)

A nap.

— Természettudományi közlemény. —
(Folytatás.)

A sugarak különféle irányítása által állíthatók elő a különböző távcsövek; ez irányítások által hőséget is fejthetni ki, a mit tapasztalunk közönséges gyújtótüvegekkel; s ezen tulajdonságot a régiek is ismerték. Tudva van, hogy Archimedes, ki a testek fajsúlyát kitalálta, s a földet helyéből kitaszíthatónak mondá, a Syrakuzai városát ostromló Marcellus hadi hajóit tükrök által koncentrált napsugarakkal perzselte föl.

A nap nemcsak világosság által hat jótékonyan a földre, hanem még a melegség jótéteményeiben is részelteti. Hogy a melegséget a napsugarak szállítják a földre, az bizonyos, de a színelemzőgép tapasztalt a Herschel által közöltetett jelenségek azt mutatják, hogy a melegség nem egy a világossággal. Fennebb mondva volt, hogy a legnagyobb hőség a veres színtől két hüvelnyire, a színelemzőgép kivül esik, tehát a sugaraktól más irányban áll, s e szerint nem egy azokkal.

De Englefield nemcsak vörös sugárnál, hanem a többi színknél is tapasztalt hőmérsékletet; ez megint azt bizonyítja, hogy a sugarak meleg természetűek. Ha elgondoljuk, hogy a földi testeken szintén lehet hőségi fokot gerjeszteni a világosság közreműködése nélkül is, akkor elfogadhatónak tartjuk azon állítást, hogy a melegség bizonyos fokig a testek tulajdonságai közé tartozik. A színelemzőgép fölfedezett fekete vonalok a napban megolvadt, s gőzzé vált anyagokat mutatnak, tehát melegséggel bírók, s minthogy a napsugarak ezen anyagokat magukkal hozzák, bizonyos hihetjük, hogy az a napban, mint még ki nem hűlt testben, csak nagyobb mértékben rejlik ellenben a földi anyagok is magukban rejtik azt megkönye. Midőn péld. a fát megégetjük, a benne lekötve tartott melegséget szabadítjuk föl, s így esik érkeink alá. A vad népek hasonló módon melegfűszabadítás által idézik elő a tüzet, midőn két fát — egy keményebbet és lágyabbat — összezsurolnak. Épen így szabadítjuk elő a meleget, mikor valamely testre nyomás által hatunk. Ha egy darab vasat ültre teszünk hidegen, s kalapálni kezdjük, tüzesedésig meghevülhet. Ha már most a testek nem bírnának magukban rejlő melegséggel, miként állíthatók elő azokat az említett egyszerű utakon?

Távcsőben vizsgálva, a nap rettenetes nagy tüztengerrel körülvett testnek látszik, mely szüntelen rohamos mozgásban van, s melynek gyorsaságával nem hasonlítható össze a mi viharaink gyorsasága. E nagy tüztengeren fölötté nagy fekete foltokat látunk előállania, melyek néhány hét múlva megint eltűnnek. Közük vannak oly nagyok is, melyek a föld átmérőjét többszörösen meghaladják. E fekete foltok oldalán igen erős fényű, hasonlólag nagy kiterjedésű helyeket veszünk észre, melyek kiváló fényük miatt napfáklyáknak nevezetnek. A nap más részei, a foltokon kívül eső helyek sem egyforma világosak, hanem több sötétséget, homályosságot, pontocskákat láthatunk, melyek helyeiket szüntelenül változtatják. Ezekon kívül üledék, s durva lerakod-

vány forma helyei is vannak a napnak, melyeket valami átlátszó folyadék borít. Az egész azon következtetésre vezetett a napvizsgálókat, hogy a nap tüztengerrel van körülvéve, melybe átlátszó, de magára nem világító folyadék vegyül.

(Folytatás következik.)

Vegyes közlemények.

(L. J.) **Történeti naptár. November 27.** Robert Károly magyar királyllyá koronázottat, Pesten, 1308. — XII. Károly híres svéd király lóháton Magyar- és Németországon keresztül Stralsund alá érkezett Törökországból, 1712.

Nov. 28. Bayle Péter skeptikus bölcész és író, meghalt, 1706. — II. Miksa József bajor király született, 1811. — Csongory Imre író, volt orsz. képviselő, szül. Nagy-Várkonyon, 1819.

Nov. 29. Boeckay István erdélyi fejedelem mérgezés következtében meghalt, 1606. II. József német császár trónra lépett, 1780. — Berryer Péter Antal, a francia legitímista párt vezére meghalt Párisban, 1868.

Nov. 30. Az északamerikai egyesült államok függetlenségét Angolország elismerte, 1782. — XII. Károly svéd király a narvai ütkezésben az oroszokat legyőzte, 1700. — Wurmsér gróf porosz tábornok Elsassban a francia seregeket megverte, 1793.

Dec. 1. Liszabonban a portugál nép föllázadt Olivarez ellen és Braganza Iget IV. János név alatt Portugallia királyává kiáltotta ki, 1640. — Döbrentey Gábor költő, szül. Nagy-Szöllöshöz, 1786. — Vörösmarty Mihály koszos nagy költőnk, szül. Pusztanýéken, 1800. — János osztrák főg Moreau francia tábornokot Ampfingennél megverte, 1800. — I. Sándor (Pawlovics) orosz cárr meghalt, 1825. — Beniczky Emil beszélyíró, meghalt Pesten 1864.

Dec. 2. Csstin francia tábornok Frankfurt előtt megveretett a német seregek által, 1792. — Bonaparte Napoleon a pápa által francia császárrá kenetett a notredamei egyházban, Párisban, 1804. — B. Napoleon francia császár Austerlitznél megverte az orosz hadsereget, 1805. — Pyrkér László János egyi érsek és német költő, meghalt Bécsben, 1847. — I. Ferenc József osztrák császár és király trónra lépett, 1848. — III. Napoleon francia császár trónra lépett, 1852.

Dec. 3. Amsdorf Miklós, Luther társa és barátja, szül. Zschoppauban, 1483. — Moreau francia tábornok a hohlenlindenai veres esatában megverte az osztrák seregeket, 1800. — Greguss Gyula természettudós és jeles műfordító, szül. Eperjesen, 1829. — Bathányi Vince gróf író, meghalt, 1827.

Dec. 4. Richelieu du Plessis bírónok és tehjathalmu francia miniszter meghalt Párisban, 1642. — I. Napoleon Bonaparte francia császár személyesen találkozott I. Ferenc osztrák császárral, 1805.

Dec. 5. II. Frigyes (nagy.) porosz király a Leuthen melletti esatában Daun osztrák tábornoknak háromszorta nagyobb sereget megverte, 1757. — Vachott Sándor, jeles magyar költő, elfogott az osztrák kormány által, 1852. — Id. Dumas Sándor kitűnő francia regényíró meghalt Dieppe mellett, Plyben, 1870.

Hírek.

— (A *Petőfi-szobor bizottsága*) e hó 17-én Reményi elnöklete alatt ülést tartott. Reményi a pénzbeli eredményről tett előterjesztést. Eddig 27,374 frt 43 kr van a takarékpénztárban elhelyezve. Remélhető tehát, hogy két év alatt, míg a költő születésének 50-iki évfordulója bekövetkezik, a kívánt összeg együtt lesz. Pest város e célra 1000 frtot szavazott meg s adakozásra hívta föl a muniópiumokat. Ez előterjesztés után a bizottság egy hattagu albizottságot választott, mely a szobor helyéről, a kivitel módjáról, az emlékműnek mely uton való készítéséről mielőbb javaslatot készít. Ez albizottság tagjai: Reményi Éde, Lévyay Henrik, Tavaszy Endre, Királyi Pál, Greguss Ágost és Degré Alajos. Lévyay Henrik indítványozá, hogy a jelenlegi összeg sokkal jobban kamatozva, ha azt államilag biztosított papirokba fektetnek, mely indítványt egyhangúlag elfogadták.

— (Az *Árany.*) Ez a nemzeti színház operájának újdonsága. Flotow e dalműve pár nap előtt ugyan meghallott Bécs egyik külvárosi színpadán, de ez legkevésbébb sem gonoztva közönségünket, hogy szombat este Pauline és Blahine asszonyokot (kiket valaki a nemzeti színház zenő oszlopjának nevezett) kedve szerint meg ne tapsolja. A könnyű és igen sokszor üres zenéjű dalmű közlésszerű hatását e két rokonszenves énekesnő segíté elő. Kiválók Pauli és Láng játszottak még benne, ez utóbbi egyaránt küzdve a szerepéhez szükséges kedély erőszakolásiával és szavalati részekkel. Karok ninesenek az operában, s oly tulajdonos egyszerű akart lenni, hogy többször sávára is változik.

— (A *bécsi magyar Társaság*) évi jelentését megkapták. Alaptökeje jelenleg 269 frt. A tagok 1 frtnyi havijáradékából a folyó költségek fedezésére 525 frt

53 kr gyűlt be. A tagok száma 1870—71-ben 57 volt. A könyvtár 421 darab munkából áll. Az egylet helyisége van: Alsergrund, Berg-Gasse, Nr. 5.

— (Haldolozás.) Rakovszky Sámuel, 1848—49-iki honvédezeres, e hó 11-én 69 éves korában elhunyt Szabolesz megye Gáva községében.

— (Bessenyei sirtja elhagyta!) A „Hon“-ban olvassuk a következő sorokat: Bihar megyében a berettyó-újfalusi vasutállomástól egy órányira Bakonyoszeg faluval öszeköttetésben áll a Kovács puszta, jelenleg a Nadányi család, Bessenyei rokoniak, birtoka. A nép még nem felelte el őt; beszélik felőle, hogy az „örög ur“ (ki tulajdonlőleg a francia encyclopaedisták tanítványai közé tartozott) sohasem járt templomba s „hogy lelkét megmentse“ kisdud gyermekeket tartott magánál, hogy azok játékaik jelkísmerete furdalásait elaltassák. A ház azonban, hol egykor lakott, s hol művel egy részét írta, ma már roskadozva áll s — gunyjául a szellemi munkásságnak — sertesőlnak használtatik; a sirt a mellette lévő kertben alig ötven évvel elhunyt után jel s kerítés nélkül állott s ma talán — egyenlő lett a többi földdel s eke vonal át rajta, hogy löhere teremjen havain. Egy pár évtized még s a magyar nemzet egykori büszkeségé nyughelyét nem lesz ember, ki biztosan kijelölni tudná. (Nagyon lekötölezne bennünket, ha valaki a házat sertesőlvél és a sirt rajzban megküldné lapunk számára.)

— (Az *országi rajztanodát*) Keleti Gústáv igazgató igen célszerűen és aránylag kevés költséggel rendezte be, a Rombach utcában fekvő Hasenföld-féle új ház első emeletén. Magánházában alig kívánhatnánk jobb berendezést. A termek el vannak látva mintarajzokkal, híres szobrok kisebb arányú gipszmásolataival, ékít-ménpéldányokkal s mindenféle tanszerekkel. A bútorzat igen egyszerű, de célszerű. Egy terem a nők részére áll, miután van egy pár nőtanítvány is. Iszó szobrástati tantermei az udvar hátrészében a földszinten fekszenek. Mindenem látszik ugyan a szakértelem és ügyeszeret nyoma, de látszik az is, hogy ez csak ideiglenes helyiség lehet. A termek ugyanis igen hamar szűkekké fognak válni, s óhajtható, hogy a tervezett képtári palota, melyben e művészeti tanodának is állandó hely lesz, melébb fölépüljön. A mostani helyiség évi bére körülbelül létezer forint lévén, a pénzügyi szempontból is kívánatos, hogy e jó intézetnek ne sokáig kelljen várni az állam épületére.

— (A *pesti népszínház bizottsága*) több albizottságra oszolva, szorgalmasan folytatja az előkészületeket. A színházi szakosztály, melynek elnöke b. Podmanitzky Frigyes, közlebbi ülésén már megállapította jelentését, azon kérdésre: „milyen műfajokot vegyen föl az építendő népszínház? hány néző számára épüljön a színház? mennyi ol telek szükséges erre? mi lenne az építési költség? mennyi alapötke kellene? s mi lenne a színház előirányzott költségvetése?“ — A részletes jelentés mindezekre pontosan megfelel, — a műfajokot illetőleg azonban legelőirányosabbnak tartja általánosságban írni körül a határt, kijelentve, hogy a magasabb tragédia és magasabb vígjáték kivételével a színház minden műfaját felvehet, mely mulattató, s a színház kitűzött céljának megfelel. A szakosztály teljesen hozzájárult az alapos jelentéshez, csupán a látványosságra vonatkozólag óhajtatja kimondatni, hogy a látványosságok csak annyiban vehetők fel a műsorba, a mennyiben a fön körülírt körben mozgó darabok ezeket igénybe venődik. A telekre vonatkozólag pedig azon óhaját nyilvánítja, hogy a színház lehetőleg szabad téren építtessék, s holtek és egyéb melléképületek által jövedelmezővé téssek. Az elfogadott jelentés most a színházi s a várossal érintkező bizottságokkal fog közöltetni, hogy ezek azt kellőleg fölhasználhassák.

— (Pocsonyban Vörösmarty születésnapját) azzal ünneplik meg a német színházban, hogy Marbach „Vörösmarty“ dramolejtjét adják elő. A darab Vörösmarty és Petőfi egy 1848-iki találkozásait adja elő s kiváló szerepelnek még benne: Szendrey Julia (Petőfi neje) s ennek atyja Szendrey, ki jelenleg is él.

— (1872. évi hadi illeték.) A közös hadügyminiszterium által összeállított kimutatás szerint az egész birodalomnak 1872. évi hadi illetéke 95,474 újoncban és 9547 tartalékosban van megállapítva. Ezekből jut Magyarországra és mellékterületanyaira 39,289 újone és 3929 tartalékos, Ausztriára pedig 56,185 újone és 5618 tartalékos.

— (Emlék-teleplezés.) A nagy-geresdi olvasóköri kezdeményezése folytán létesült siroszlopot, a Mestersház István volt honvédezeres sírjára e hó 12-én avatták föl a mesterházi sírkertben. Jelen volt a sopronmegyei honvédtisztikar és az nagyszámú közönség. A geresdi dalárda éneke után Trsztyanszky Gyula evang. esperes mondott imát, mire egy felébre öltözött leányka koszorúzta meg a sirt. Az alkalmi beszédet az olvasóköri elnöke: Fodor Pál mondta. Az ünnepelet a szózat elzengése zártta be. Megemlítjük, hogy a sírnek fentartási költségeihez Horváth Amália urhölgy 40 frtnyi alapítványt tett.

— (Magyar nemzet jutányos családí könyvtára)

cim alatt Ráth Mór irodalmi vállalatot indít meg, melyben elsőrangú műveket ad ki jutányos áron. Következő művek lesznek benne: Vörösmarty minden munkái, új kiadás, ára 6 ft. (Az eddigi 14 ft. volt.) Horváth M. „Magyarország függetlenségének története”, 3 kötet, ára 6 ft. (Az első kiadás 12 ft. volt.) Eötvös „Kartausi”-ja, ára 1 ft. Ha e vállalat pártolásában részeseül, Ráth továbbra is folytatni fogja első rangú műveikből. — Ugyancsak Ráth Mór sajtó alá adta már Szász Károly fordításait, melyek 3 kötetben, mintegy 70 íven tartalmaznak mindazt, mit e nagymunkássága költő az idegen irodalomból átültetett.

— (A bécsi képes krónika), mely tudvalevőleg nagy figyelmet ébresztett a párisi világtárlaton s idősebb Emich Gusztáv leg-szebb kiadását képezi, képek tekintetében nem teljes. H. J. Emich Gusztáv kir. asszisztens a bíróságban lévő 11 hártyalapot átadta Römernek, mint az akadémiái regészeti bizottság előadójának, 60 forinttal együtt, hogy ha — példáját követve — találkozniának alkaldoztak sz. hazafiak, e krónika valamennyi képét le lehessen másoltatni. Szerencsére akadtak is többen, s eddigéig 2500 ft. van biztosítva, s melyly az első részlet Römer Floriánál be lesz fizetve, a másolatást megkezdik. Ajánljuk ez ügyet a vagyonosak figyelmébe. A régi magyar jelmezekre, fegyverekre, épületekre stb. ez a krónika, mely a bécsi könyvtár kincse, egyedül becses forrásunk. Kell, hogy legalább másolatokban mi magunk is bírjuk.

— (Jótleketség.) A pesti 3-foku közműves páholy nagymestere 500 frtot küldött a b. főre di szeretet-háza-ra. — Pankovits István munkácsi püspök a Hajdu Doro-gon allitandó kisdudavodára 400 frtot adományozott.

A magyar tud. Akadémia nov. 13-iki ülésén, (természettudományi és matematikai osztály) két nem-akademikus író értekezését mutatták be. Mind a kettő elismeréssel találkozott. Először dr. König Gyula fiatal matematikus adta elő értekezését „A függvényeknek végtelen sorok által való kifejezéséről.” A függvény mai meghatározásából indulva ki, röviden előadta Cauchy, Reimann, Clebsch és Jordan legújabb vizsgálatainak eredményét. Főadatául tűzte ki oly általános végzetlen sort találni, melyre nézve a többi, eddig ismeretlen sorok csak nagyon is különös esetek. Utána Szabó József osztálytitkár mutatta be Koch Antal budai gimnasiunasi tanárnak „göresítő” közzetani vizsgálatát, melyek több porphyrt és trachyt keletkezés módjára és alkotásaira nézve a göreső segítségével érdekes fölvilágosításokat nyújtanak. Az értekezés eredményeit Koch rajzokban is bemutatta.

Pályázatok. (A magyarországi protestáns egy-let) következő pályakérdésekre tűz ki jutalmat: 1. Kívántatik a magyar protestáns egyház történetének megírása a szathmári békekötéstől a főre di rendelet kiadásáig. Beuyjítási határidő 1873. december 31-e. Jutalma 600 ft. A pályázók pontosan nevezik meg a felhasználni kátfoket, és a könyv- vagy levéltárat, melyekben azok találhatók. 2. Adassék elő, hogy népiünk vallás-erkölcsi s társadalmi életében az 1848-ik év óta egyfelől minő javulás történt, másfelől mi csoda különösebb körjelek mutatkoznak; ugy a javulásnak, mint a hanyatlásnak okai mikben gyökereznek, és a lelkisász-tori munkásság köre mily irányban volna kiterjesztendő, hogy a tapasztalt nemesebb irányon népiünk lehetőleg elősegíttessék, a mutatkozó körjelek pedig lehetőleg orvosoltassanak. Terjedelme körülbelül 10 ív, benyuj-tási határideje 1872. október 1-seje, jutalma 300 ft. A pályaművek a pályázatok ismeretes szabályai szerint idegen kézzel leírva, bekötve és jelölés levéllel ellátva, Pestre Kovács Albert egyleti titkárhoz küldendők. A jutalom csak azon esetben adatik ki, ha a munka leg-ülőbb a közönséges irodalmi színvonalon áll. A pályanyertes mű első kiadása az egylet tulajdonát képezi, a későbbi kiadások az író szabad tulajdonává lesznek. Az író a későbbi kiadásokon is használhatja az egylet firmáját, de ezen esetben a könyv egyes példányainak ára iránt a választmányal meg kell egyeznie. — Az **erdélyi múzeum-egylet** 100 ft jutalmat tűzött ki 1869-ben következő kérdés megoldására: „Írassék meg Erdély akármely kisebb megyéjének, vagy a nagyobb megyék egyik járásának, akár egy királyi város területének természetrajzi ismertetése vagy zoológia, vagy füvészet, vagy geológiai ásványtani, vagy geológiai őslénytani tekintetéből az illető tudomány jelen állásfo-kának megfelelően. — A pályamunkák beküldésére a folyó 1871. év december első napja tűzött ki határ-napul. A pályázni akarók tehát figyelmeztetnek. A művek bérmentve Fényi Henrik egyleti titkárhoz küldendők.

Megjelent új könyvek. „A magyar mérnök és építész-egylet közlönye.” Szeptemberi füzet, szakbavágó, változo-tos tartalommal s magyar-órábrakkal.
— „A sertésnyestés vezérelvői gyakorlati gazdák részére.” Összeállította Békassy László. D.-breckenben jelent meg, s 50 krért Csáthy Károly könyvkereskedése utján kapható.

— **Hajnal** * kintja a kolozsvári róm. kath. főgymnasium ifjúságának önképző köre. Szépirodalmi vegyes tartalmu dolgozatokból áll a kötet, melyben a tehetségek nem egy figyelemreméltó nyomára találunk. Ára 1 ft 20 kr.

— **Pozsonyban:** F. A magyarosodásról írt cikk nem közölhető.

TARTALOM:

Cikkek: „Mars Károly.” **György Aladtól.** — „Egy vidéki orvos emlékiratai.” (Elbeszélés.) — „Comenius János.” — „A lögyapot a hadviselésben.” — „Erdélyi hogyi tájkép.” — „Kalandar II storicsky” (Folyt.) **Hoke Lajosól.** — „A Kosuth-Lovasi László üldöztetés történetéhez.” — „A nap.” — „Vegyes közlemények.” — „Hírek.” — **Képek:** „Mars Károly, az Internationále főnöke” — „Comenius János.” — „Lögyapot elhelyezése. 50 fontos lögyapot tornádó felrobantása.” — „Erdélyi tájkép.”

Szerkesztői üzenetek.

— „**A kedvli kései.**” Hoine e szép költeménye már sok-szor le volt fordítva, és Szász Károly is csak rövid idő előtt olvasta föl a Kisfaludy Társaság által s szép fordítását.
— **Kecskemét, Sz. F.** — E tér itt másnévű közlemények által van igénybe véve, de tesztválpunkban a Heti Posztában jöhet. A kéreztett emmel nem szolgálhatunk.

Hirdetések.

Igen jutányos szépirodalmi könyvtár!

Az itt alant következő szépirodalmi művek egyszerre rendelve meg 121 forint 46 kr helyett 40 forintért kaphatók

Ezekből választott 60 forint áru könyv 21 forintért, 30 forint áru könyv 12 forintért 20 forint áru könyv 9 forintért kapható.

About E. Egy jegyző orra	— 50		
Abrai K. A nagy hazafiak 3 kötet	2 80		
— Magyarország 1848. és 49-ben 4 kötet	4 —		
Aszalay József. A szellemi omnibus kis tükre	— 80		
— Szellemi röppentyük	3 —		
— Esmék az élet napfogyatkozásai és leáldoztáról	1 40		
Bartalus István. Két dudás egy eszárában 2 kötet	1 50		
Beöthy L. A kék maeskához, Goldbach et Cie. fűszerkeres 2 kötet	2 10		
— „Laczkonyha.” A legjöesebb magyar főszakácsok közremunkálkodásával. Tozsképekkel	1 40		
Chebulier. Egy beesületes asszony regénye 2 kötet	2 —		
Degré Lajos. Kalandornő. 2 kötet	2 45		
— A nap hőse. 2 kötet	2 —		
De la Tour gróf. Jelenetek a magyar élethől 3 kötet	1 50		
Dumas Sándor. Pokol torka. 2 kötet	1 25		
Egy szép vipera. 2 kötet	2 80		
Feuillel Octav. Camors gróf. 2 kötet	1 40		
Feydeau. Egy fiatal asszony története Flygere Carlén Emilia. Szeszélyes hölgy. 6 kötet	3 —		
Garibaldi. A szerzetes uralma. 2 köt. Goldsmith. A wakkelföldi pap.	1 25		
Gonzalés és Moléri Buckingham herczeg hét eskőja 2 kötet	1 —		
Horváth Mihály. Zrínyi Ilona története. Diszkiadás fizve	1 20		
Jámbor Pál A magyar irodalom története. 2 kötet	3 —		
Jókai Mór. Politikai divatok. 4 kötet Jósika Miklós. A szegény ember dolga esupa komédia. 4 kötet	4 —		
— Klára és Klári. 2 kötet	2 —		
— Várt leány várat nyer. 3 kötet	3 —		
Juste Tivadar. Mária magyar királyné, II. Lajos özv.	1 50		
Khern Ede. Színes könyv. Diszem			Átvitel ft 60,85

Kaphatók Ráth Mór könyvkereskedésében
Pesten, régi német színház-tér, háznégyszög Kugler ezukrász mellett. 995

Epen most jelent meg az „ATHENAEUM” könyvkiadó-hivatalában (Pesten, barátok tere 7. szám) s általa Magyar-Erdélyország minden könyvkereskedésében kapható:

Az „Athenaeum”

Nagy képes naptára
1872-ik évre.
Tizenkettődik évfolyam. 4-rét, 240 oldal, huszonhét képpel. Ára 1 forint.

Az „Athenaeum”

Kis képes naptára
1872-ik évre.
Második évfolyam. 4-rét 109 oldal, számos szép képpel. Ára 50 krajcár.

Igazmondó-naptára
1872-ik évre.
Második évfolyam. 4-rét, 104 oldal, sok képpel, ára 50 kr.

Cachemir kendők.

Szép, jó és olcsó!

Legújabb női ruha-kelmék
hámulatos olcsó árért.

Teljes ruhához való legzebb kelmék
3, 4, 5, 6 frtért, ugyszinte a legfinomabb fekete selyem-anyagok kaphatók

HAMBURGER ADOLF
üzletében, Pest, urt-utca 1-ső sz. a Párisi ház hemaneténél.

Mustrák kívánatra mindenkinék ingyen és bérmentesen küldetnek s megrendelések után-vét mellett azonnal eszközöltetnek.

10—1.

Asztal-és ágyterítők.